

Vestnik.

Znanstvena priloga „Zori“.

Na ta list se posebej ne naročuje. — Izhaja vsaki mesec 15. dne.

Štev. 3.

V Mariboru 15. marca 1873.

Tečaj 1.

Narava in civilizacija.

Ivan Tavčar.

(Dalje.)

Zibel civilizacije tedaj ni tekla v mrazu, ampak v vročem jugu. Izmed svetovnih delov je Evropa manje plodovita kot Afrika, ta manje kot Azija, katera je tudi prva obdelovala duševna polja. Ali tudi v Aziji je samo nekakov pas vedne rodovitnosti, kateri gre skoraj ob ekvatorji iz nje krog cele zemlje. V tem pasu vtrnila se je prva iskra omike. Indija, Sirija, Egipet in severna Afrika, Brazilija, Peru in Meksiko ležijo v njem. To pa so tudi dežele, v katerih nahajamo vsaj nekaj olike v najtemnejših časih.

Tu dela narava z vsemi močmi, zemlja je preprežena s stoternimi jedilnimi rastlinami. Kamor sežeš — je krub, kamor pogledaš — zeleni življenje. Malo treba delati, natura ponuja sama svoje darove; tu sedel je človek lahko in brez skrbi v senci, ter — mislil. Edina izjema je bila Brazilija, katera je brez dvombe naj plodovitnejša dežela na zemlji. Ali vendar ni v nji ne duha ne sluha kake nekedanje civilizacije. Ko priplul je vanjo Cabral, našel je nage Indijane, brez človeške zavesti. In še sedaj, ko si dobra domača vlada toliko prizadeva, ko nas nova Amerika hoče prehiteti na poti omike, tudi sedaj si Brazilija ne opomore. Ob morji proti severju in proti jugu je venec omikanih in cvetočih mest — ali v sredi kontinenta je še tako divje vse, kot ob časih Columbovih. Skušali bomo to pozneje razrešiti.

Vidimo pa dosedaj, da Buckle-jev zakon o prvem razvitku civilizacije potrjuje tudi zgodovina, katera nam kaže, da se je prva olika resnično izcimila v istih krajinah, kjer se je nakupičilo prvo bogastvo.

V vročih deželah, kjer so danes gole puščave, živeli so nekdanje omikani narodi. Poezije, katere so se nam ohranile, pričujejo visoko fantazijo

njih prvih duhov. Velikanske stavbe iztvorile so se jim pod delavnimi rokami, ter kipele ponosno proti nebu, kot bi hotele bogove nebeške v njih slabosti zaničevati. Zdolbovali so zemljo, rili v njeno srce, spuščali se na peneče valove srditih vodâ; vlačili zlato in srebro iz vseh vetrov, vlivali iz peska steklo, ter delali iz rastlin in kož papir in pisali nanj vso tedaj njo ved, vso svojo modrost.

Kje pa je sedaj Indija, kje moč egipčanska, kje kras peruanski? Potegnila je osoda s svojim večnim dehom, ter pometala vso to slavo v prah, kot iz slame narejena poslopja. Prah je, prah je vse! Isti Egipčan, kateri je vže pil iz vira modrosti, ko mazal je še surovi Britan z rudečo ilovico svoje telo, ko so ob Hellespontu živela še ljuta ljudstva, katera so pekla in jedla svoje vjete nasprotnike, ko še ni bilo grške slave, razun nebrojno tolovajskih ladij, katere so pa potem tako narasle, da so vkovale v sramoto ponosnega Kserksa, ter mu zabodle v dno mogočno brodoge, isti Egipčan, kateri je še dolgo potem zrl s zaničevanjem na nas divje in s kožami le uborno ogrnjene Evropejce*), isti se plazi nam sedaj krog miz in goltno pograbi naj manjšo drobtinico, katera bi padla z njih. Tako časi teko.

Ali kje je iskati vzroka temu žalostnemu poginu prve civilizacije? Naredimo korak dalje. Resnično, dejali smo vže poprej, narava vzbudi prvo omiko, ali nezmožna je to novorojeno dete dobro in zdravo odgojiti. Tu pa se ji pridruži duševna moč, katera je v človeku samem, ali bolje rečeno, tedaj izvije ji ta novorojeno civilizacijo, ter si jo vzreja potem čisto po vlastnih pravilih. Med človeškim duhom in pa med divjimi močmi narave prične se povsod živ boj za bodočnost, in od tega boja je odvisna srečna ali nesrečna prihodnost vsacega naroda. Narava in inteligencija človekova si nasprotjujete; če zmaga prva, ni vspešnega napredka, ako pa obvelja človeški duh, če si podjarmi natoro, razvije se pod njegovimi perotmi krasni napredek. Zanimivo je nasledke tega sovraštva pogledovati pri posameznih svetovih. V Indiji in splošno v istem krogu, v katerem leži Indija, zmagala je narava v svoji koščeni moči, podjarmila je popolnoma nasprotnika — misleči duh. Bolj v severji in posebno v južni in sredni Evropi dobila pa je premago dušna oblast — zdrava, človekova pamet. Ondi propala je omika, tu pa je sedaj sedež vse civilizacije! —

Naj bero se samo listi zgodovinski! Naravna omika, katero nahajamo v jutru, podobi se po zunanosti krasnim georginam, katere s svojim cvetom lepšajo naše vrtove, če jih opazuješ iz dalje. Ali iz bližine nima tak cvet prijetnega duha, in tudi v jeseni ne rodi koristnega sadu. Naravna civilizacija ima sama v sebi strup razdejanja, nezdrava je, vže od rojstva bolehnna, tako, da mora propasti. To pokazalo se bode iz naslednjega.

*) Draper: Zg. d. r. v Ev.

Zemlja je plodna, daje stotero sadov, malo dela, mnogo bogastva, dejali smo poprej. To pa ima svoje žalostne nasledke. Zakaj če je treba le malo delati in to še površno in lahko, dobijo se delavci brez truda, sledi toraj iz lahkega dela — obilo delavnih moči. Ali pod jutrovim nebom človek manj jé, tla so rodovitneja (oralo polja preredi tu sto ljudi, ko drugod samo dva) sledi toraj, da se vsakdanji živež lahko dobi in da je cen. To ni brez pomena. Pod vsakim podnebjem je delavcev več kot posestnikov. Prvi se trudijo, drugi uživajo. Zakaj vže od nekedaj tlačilo je ubozega delavca tužno prokletstvo, da se mu za znojno tlako le toliko plača, kolikor potrebuje v živež sebi in mnogobrojni družini. Da bi si položil za stare dni kak denar v polajšanje sivim vlasem, na to pričelo se je misliti še le sedaj v bolj jasnejših dnevih. Prejšnja stoletja pa veljalo je pravilo: Težak dela le za hrano, za potreben živež, če si gospodar tudi polni shrambe s čistim srebrom. V jutru je pa vsakdanja hrana v obilosti, sklenimo s prejšnjim, je toraj delavška plača — ogromno pičila. In tudi visocega pomena! Vsako delo nosi svoj dobiček. Gospodar obdeluje polja, da bi bogato žel. Ta dobiček se pa deli, kakor je znano, med gospodarjem in med delavci. V Indiji je pa obilo delavnih moči, plače se jim krvavo pičle, trdi se toraj z lehkostjo, da ostane sad dela skoraj popolnoma posestnikom. To pa vzroči, da se bogastvo nepravično razdeli med stanovi: posestniki so silno trdni, delavci pa žalostno revni. Tu poln bokal, tam raztrgan rokav, tu sila nakopičenega zlata, tam golo pomankanje, tu ošabnost v svili, ondi zaničevana ubožnost. Tako je bilo v jutru. Bogataštvo pilo je z matrnim mlekom surovi ponos do umazanega podanega, počasi in počasi podjarmilo si je zapuščenega tlačana, kateremu je bila last večna revščina in ž njo tudi večna nevednost! Delavec tu ni bil več prost, ne več človek, ampak suženj, živina. Med tem, ko cvete v dragi nam Evropi (zunaj proklicane Turčije) cvet osobne svobode, ko ne žulijo več verige človeških udov, poka v vročem pasu krog ekvatorja še skoraj povsod bič po suženjskih plečih, še se točijo solze, še je zemlja krvava ječa! — Naši učenjaki poudarjajo delo kot mogočen in edin steber blagega državljanskega stanja. Po pravici! Delo rodi bogastvo pa oliko, telesno in duševno. Država pa nosi v svojem sreci kali prihodnje smrti, v kateri je delavni stan, stan trpinov: sablja in smodnik vladata ondi, strašan despotizem kolje prava človeštva, ter ne jenja poprej, da se obda s samimi grobljami da ostane sam med mrliči, med pogorišci, po krvi hlepeč! — Kako bi se pa tu tudi razvila civilizacija, katera mora priti od posestnika do težaka? Ali med tema stanovoma je večna zidina, katero prekoračiti ni mogoče nikomu. Zatoraj ostane olika le pri enem delu narodovem, drugi pa je proklet k večni potrebi, nevedi in sužnosti. Tako je bilo v nekedanji bogati Indiji, v Egiptu in Peru.

Sin beračev moral je ostati berač in sin veljakov veljak, če je imel še tako prazno črepino.

Sedaj vže lahko začrtamo prvi žalostni nasledek samo naravne civilizacije: stanovi se ločijo, ni skupnega delovanja, ne medsobojne ljubezni. Ali kar je naj hujše, posestni stan je strašno mogočen, despotičen, delavni pa zaničevan, zdihujoč v težkih okovih robstva.

Dalje, če pa dela narava z vsemi svojimi močmi, prikaže se tudi njena hudobna stran na beli dan. V tropični obilosti, v domačiji palm in datelnov, v domovini žlahtnih sadežev, mire in kadila ondi kjer je vsaka stvar vrednost, ko se z blatom mešajo dijamanti, razsajajo pa tudi brezbrojni, človeštvu sovražni elementi. Nebo se premnogokrat prepreže s črnimi oblaki, da se zakrije solca luč in da opoludne vlada nočna tema po zemlji. Blisk se vžiga, grom raztresa z neizmerno močjo obok neba, zemlja se trese na svoji osti, bojzljivo srce pa pričakuje sedaj in sedaj vesolnega pogina. Vlije se ploha, nastane potop, kateri spremenjeni v malo trenutkih pokrajino v srdito morje. Vihar tuli, njegovi roki ustavlja se brez vspeha človeško delo, podira poslopja; trga po vrtovih s koreninami naj močnejša drevesa — v edini noči razrije deželo, od juga do severja se vidijo njegovi moralni koraki — puščava! Iz tal bobnijo besne vode, vdarjajo čez bregove, razdevajo mesta, pustošije polja. Zemlja je bolna v osrčji — nastajajo potresi, kateri posipljejo prebivalce cvetočih mest z razvalinami; iz gor pa bruha ogenj in lava teče od njih v plodonosne ravnine. Morja so besnejša kot pri nas, napenjajo se v nebovisokih valovih, pluskajo z otlim tulenjem ob skalnate obale, požirajo barke, ali pa je razbijajo ob pečinah. Indijski, atlanski ocean in meksikansko morje — so žalostno znani zarad svoje divje togote, katera pogoltne vsako leto na tisoče žrtev. Pa tudi vsakdanje življenje je polno bridkosti. V hladni gozdni senci čaka té gladan lev, pisan tiger, ti mori živino, ti davi otroke. Strupene kače lezejo ti v kočo, na milijone mrčesov sesa ti krv iz žil in to noč in dan. V vsakem trenutku si v smrtni nevarnosti! (Dalje prih.)

„Roža in limbar se skrivata pred njeno lepoto“.

(Kosovsk. Razn. del. 29.)

O. Caf.

Po teh besedah nikdor ne pričakuj od mene romana ali mu kaj podobnega, nego bez smiljenja denimo „limbar“ sam na jezikoslovni nož in tehto. — Nam Slovencem, v več deželic razkrojenim in tedaj bez pravega življskega središča, ta hvala gre, ka se odnekle konči v slovstvi bližamo, se tujk otresamo, ter svojke bratovski izmenjamo ali ne vseli bez pomot, n. pr. štajarsk. „nazoči“ itd., po tem poti pa se tudi krivike

ali tukaj raje rečem izmišljenke širijo, čemur se nam je ustavljati. Ostanimo pri „limbar“. Komu za jezikoslovske suboparnosti nič, mu nakratce povem, ka je besedo „limbar“ Lillie, ki se uže v najboljše spise vriva, p. Mark. (pater Marko Pohlin), sam izmislil, kakor kope šče drugih takih, ali jih odinod pa tudi po inih skoval.

1. Ka „limbar“ kranjskemu narodu, gder je to besedo pat. Marko prvi zapisal, *ne vlastina*, sta nam dva važna svedoka, ktera jo rogovilami: (? kaj in odkod je to?) bodeta: Vodnik in Cigale Wörterb. I. 968.

2. Je „limbar“ po vsem inem slovanskem svetu neznan.

3. Je „limbar“ tudi ves neslovanske oblike in obleke, ker *lim* in *bar* ali pa *limb* nič nič, tudi *limb* pristavka *-ar*: kolár nič vreden!

a) Na Slovenskem ne najdeš več v dobri domači besedi nosovke in ali im iz ê*) starinskega, greda = litovsk. grinda itd., vse so zdaj praviloma na e = en ali izjemoma kakor na Korošk. na a = an pa iz ê. Korošk. urad; na Štajar. raga m. rega. Ritze, Streifen; žalec = želo, naraditi Megis. = nare-; bi li bil Cig. II. 1022 se te narečnice držal, bi ne bil Gutsmanovemu „naražek“ I, 184 lächelnde Miene rogov nastavil — čisto po nedolžnem, ker je iz narežati se itd.; Korošk. a je včasih tudi m. o, n. pr. Jarn. Janč. pratosek m. pro — Pletzer itd. (ali je legat Bienenwolf iz log? Freyer, Fauna, Cig.); trep, trap, trop, Tölpel in litovsk. trumpas, kar je naš tepec — top itd. Potler če se je le kaka nosovka iz ê šče obdržala, jo najdeš v podobi en ali an, n. pr. lenča, vanča m. lanča = leča Linse itd.

b) Tedaj so besede s srednicami *-in*, *-im* pred soglasniki tujke, n. pr. *grint* itd.; *žlintr*, *žlintra*, Gutm. Cig *žlindra* Schlacken, poljsk. *zendra* in *zendra* iz nemšk. *Sinter*, dansk. *Sinder*, prim. Adel. IV. 109, 1. in 2. Schlacken; kalkartiger Stein; Steinsinter Tropfstein iz „*sintern* kapljati“, odtod izvira tudi češk. *sadra* Gips, odsod pa ravno posojeno slov. *sadra* in Stul. Mažur. mesto organičkega *sedra* in cerkvenoslov. *sêdra* gutta Mikl. Lex. palaeosl. 974 tedaj ne naravnost iz sanskr. *sjand fluere*, kakor on misli: priličnost je kakor pri cerkvenoslov. *kyser* Mikl. 328, gder poveda: „sensus nobis ignotus“; *kyser* tudi ki- je *κύριος*, nov. *κύριον* plovec, Bimsstein. — Ker se tuji s rad na z, ž sprevača, imaš poljski *zendra*, in ker se v nekterih besedicah šče l pritepe, kakor *zaprtek* Zalok. Umn. kmet. 168, na Štajar. *žlaprtek*, imaš *žlintr*, *žlindra*, kakor Stul. *gingara* in Janež. *žlingare Fiedel*, in Cig. Janež. *šlebedr*, *šlobedr*, *žlobedr*, Pantoffel, Latsche, abgetragener Schuh iz *ša-bedra*, odkar *šabedrati* = *švedrati* itd.; primeri šče ogrsk.-slov. Kütz. *žoj*, Mat. XXV, 27. Luk. XIX, 23, usura, Zins vom Kapital, tudi Truber *žuh*, Gutm. *žuh*, I. 249 Wucher; h = j, kakor ogersk.-slov. *straj* m. *strah*; pri „*žuh*“. Mikl. Fremdw. 66 pravi: „nicht slavisch“, res

*) ê tu velja za nazal e n.

ně, ker je po slovačk. *osoh* Nutzen, Interessen, pa ne kakor Jungm. iz *sahati* = *segati*, kar bi dalo slovačk. *osuh*, slov. *osog*, temveč je iz madžar. *jóság* bonum, fructus, *jőszág* facultates, prim. bolzati iz obolz- zablesiti iz zãob- itd. Janež. omrela Regenschirm, štajar. mreła — marela iz ital. ombrella; k nemšk. Sinter šče deni Janež. 2. nal. *sodra* Winterhagel = babje proso ali pšeno.

A več besed s nosovko: *on* — *om* iz ô*) imamo, o tem le nekaj maleda: top = *tomp*-ast; po Vodn. v Cig. *zlonka* Waldschnepe m. slonka, Freyer Faun. 31 sloka, in *zlonka* s?, štajar. sloka in sljuka, litav. 107 *carlina* acaulis Eberwurz, pridni Janež. Taschenwört. 178 tudi *pumpava*, Penj pa v svojem rokopisnem slovarji *popava*, kakor se od slov. Bistrice do Zavrč res sliši: tedaj ktera oblika je boljša: *komp*- ali *pomp*-ava? Večina in pamet razloči! Slovačk. je *pumpava*, češk. pa *pupava*, korenika ji je *pop*, popek Nabel po svoji nerazcveteni podobi; Mikl. Lex. palaeosl. 329 *kompava* k „kôpina“ rubus vleče. Primerov, ka se *p* s *k* méni, imamo na kope, a narobe. prim. štaj. *kozderje* = *po*- ali *pezd*- itd.; Janež. 2. nal. *prprica* in *koprca* Mühleisen, cerkvslov., Beloszt. *prprica* subeus, cesk. *kypřice* itd. Nek učen Nemeč je prehode *p* v *k* prebrojil itd. Stoj šče tu *stublj* Mikl. Lex. palaeoslov. 897 puteus, s njegovim pristavkom „vocabulary obscurum“, pa prim. Mikloš. Monum. serbica 122 „od Stubla (sic) *studenca*“; „o *sut* *stubla*“ m. *ot* ali *od* *stubla* 198, *Stubao* = *Stubl* 440; hrvat. Krisztian. II. 78 *stublo*, in srbsk. *stublina* Baumstamm, daraus eine Wasserröhre gemacht in za doljno Dravo *stombelj* ein aufrechtstehender Baumstamm als Brunneneinfassung; Brunnen, prim. stolb, stebr lit. *stambra*s itd., nemšk. *Stummel*, *Stumbel*, iz sanskrts. *stambh*. itd.

4. Drugi Sloveni imajo iz *λίλιον* = lat. *lilium* a) *lilija*, Srbi *ljiljan*, *lijer* itd.; litovsk. *lėlija*, litv. *lelje*, kakor ina zahoduja Evropa po svojih popačkah; estnsk. pa je *lil* = evetlica kakor nam rožica; tudi staroslov. *lilij* in *lilija* Mikl. Lex. 337.; b) iz *κρίνον* tudi *lilija* je staroslov. Mikl. Lex. 312, srbsk. rusk. češk. *krin*, bolgarsk. *krem*; pa omenimo šče c) *סושון* *lilum*, hebrejsk. šušān, turšk. *susen*, primeri *Σούσα* v Susiani Dan. VIII, 2, odkodar starosl. *soson* *viola* Mikl. Lex. gder pravi: „vocabulary dubium“; bolg. Bogor. I. su'su'n**), franc. *pensée* *viola tricolor*, naša mačesica ali sirotica.

5. Na kterih tleh je tedaj *p*. Marko svoj črni spaček mesto bele *lilije* skoval? ki je naše slovarje pognusil: Tuš. 4 letn. č. 246, Prirodop. 158 itd. Marsikomu je vže davno v ušesih skrivno donelo, kar „Besedn.“ II. 113. na ves glas razziva: „grad Limberk, Limberški grad: *Lilienberg****) namesto *Lilimberk*; Slovenec *Lilien*- ně korenito razumel, in

*) ô tu velja za nazal o n. **) n' tu velja za starosl. j e r.

***) Pa ondi se „limbar“ ne razklada!

je Li- izpustil, drugo pa je p. Markova „kunšt“, ki ima tudi limbar-ska gora mons liliorum, to je prav šče nad Velikovec, forum gentium Völkermarkt, in le nekoliko menje kakor pri nas Senarska ves, Schweindorf (pa tiho, od najnovejše dobe šče le po prošnji: Heudorf). Ka je prvi del podvojenke odpadel prim. tujke: *koruza* Kukurutz, *kumara* cocómero; *kurboš* štajar. cucurbita Kürbiss; *prpr* in *pepr* in rusk. perez; *brana* Gutm. I., 194 = *mrena* iz ital. membrana; *muna* morska Meerkatze, Potočn. Cig. in turšk. majmun; in potle *rog* litovsk ragas, sanskrt. karaya Bopp. Gloss. 348, 353 itd. šče čudo, ka se je sanskrt. beseda *gâtraka* ud v slov. in hrv. *kotrig*, Stal. *kotrijeg*, ogrskoslov. *kotriga* Kūzm. Rimlj. XII, 4, 5 = *ud* cela ohranila! — Po enakem svojem načelu je p. Mark. več takih besed izumil: *bur*, tudi Janež. *luxuria* in *bur delati* luxuriari itd. iz ital. bordello; *slavka* Auster iz moravsk. Slavkov Auster-litz; *ega* Mandore iz madjarsk. hegedü, Mikal. egede; tedaj „limbar“ iz (Li-) *lienberg*. — Koliko sploh nespametno je „mali besedišar“ p. Mark., ki je našemu slovstvu (sicer čast njegovemu trudu) toliko na kvar, (ali ne mrgolé naši slovarji, pa menje Murk., Janež., Cig., piškavih Markovk, in ali ně celó Cig., njegov rojak več njegovih skovank našemu Murku, kakor stajarsk. besed pod pazduhe potisnol?) — slovaril, bodi za zdaj ta mrvice: „*kravola* (vsi slovarji) Hirtenstab, Cig. I. 774 pravi „po Murk.“ pa je *prisna* Markovka, blagi Jarn. 236 jo pod „*krava*“ stavi, preoblekši jo v „*kravolja*“; prim. češk. poljsk. rusk. *krivolja* Krummholz, a litovsk. *krivolė*, Krummstab des Dorfschulzen, Nesselm. 229, dr. Schleich. Handb. II, 283; bolgarsk. *krivak* Krummstab; ker je tedaj *kravola* od „*krava*“, ima uže Vod. Cig. (Cig. s ?) *kraljula* Zepter od „*kralj*“; brž je podoba, ka je Mark. račil „*krava*“ in „*kriv*“ združiti, kakor svoj *hostel* Haintempel iz *hosta* in češk. *kostel* = cerkva, *kaldovati* Mark., ein Opferthier schlachten, iz *klati* in madž. *ald*-ani, odkodar hrv. *aldovati*; — *krava* — *kriv*! primeri Mark. *fanač* Hangelmot ital. vinaccio, kakor ima Janež. 1. in 2. nat. *kolomaja* Geleise, prav pa Cig. II. 1840 *kolomija*, tudi Penj štajarsk. in srbsk. tako iz *mi-noti* poljsk. *mijać*. — Šče druge stroke Markovk: *sove* Wahrsager iz *zovem* — *zvati*; *mestanos* Bürgermeister iz češk. mešťanosta; *lidék* Alaun iz češk. ledek; *kerpt* Gang iz *κρόπτει*; *čatrén* dünn iz češk. chaterny; *fimor* Schmierlein, Taubenstosser iz ital. fimo Mist; *uhule* Pedant iz ohol; *lišer* Kanzel iz franc. la chaire; *wyrjot* (sic.) m. birjot Einhorn iz tursk. bir eden, *prekurž* in *preskurž* Pestbeule iz češk. pryskyř; *ekina* Saugefisch iz *εχινός*; *fultran* Raubvogel iz lat. vultar, *astoklep* Schwalbenwurz iz *ασκληπιός* — *adrob* Fässchen iz madžarsk. hordó, hrv. hordov; *hobrež* Kobalt iz ital. obrizzo; *sesamojda* Niesewurz iz *σησαμίδ*; pokvarjenke: *erusal* = razsol; *aramba* = bramba; *ajc*, *ejc* = rte = rtec; *hivojka* = hvojka; *podhujka* Ziegenmelker = *podojka*, *kozodaj* caprimulgus, česar šče

zdaj naši strokovnjaki neso spoznali; *kops* (kraljevi) *asphodilus* iz hrv. kraljevo kopišče itd. itd. K koncu šče našim živalc- in rudoslovcem iz Marka dve ugonki hitro ugonem: *penkla Reblaus*, *pediculus uvae*, uva nê Rebe! *pediculus* pa nê samo uš, nego i *recelj* = *pentelj* = penkelj, petlja Traubenstiel; *prga Steinmutter*, *matrix lapidis!!* čudna reč to, nê res, g. Erjavec? pa je le (Bog mi grebe —) *Leinmutter-satz-kuchen*, za kar je grda „preša“.

Rimski zgodovinopisee
Caius Sallustius Crispus.

Davorin Valenčak.

(Konec.)

III.

Košček prevoda za poskus.

Kaja Salustija Krispa „O Jugurtinej vojski knjiga.“

1. Po krivem toži človeški rod črez svojo narav, da jo kot slabo in kratkovečno bolj naključba nego krepost vlada. Zakaj protiv premišlje-vaje naideš, da druga ni večega niti odličnejega nij, ter da bolj naravi človečke delavnosti nego moči ali časa menjka. A voditelj in vladar življenja smrtnikov je pa duh. In kadar te po pôti kreposti k slavi koraka, je v obilju zmožen in mogočen ter sijajen, a nepotrebuje sreče; ker ona za-res pravičnosti, delavnosti in inih dobrih lastnostij ne more niti komu dati niti vzeti: če je pa, od napčnih pohlevnostij vjet, v lenobo in životne sladkosti se pogreznol, nevarnej strasti za časek se vdavši, obtožuje, kedar mu po brezposlenosti moč, čas, nadarjenost zginó, slabočo naravi; krivei vsaki svojo krivnjo na posle prenašajo. Ko bi, gledé na to, ljudje toliko skrbi za dobre stvari imeli, s kolikim vnetjem si prizadevajo za nepristojne ter nekoristne in celó še jako nevarne reči, nebi bolj naključbe ž njimi vladale nego oni s naključbami, a dospeli bi do tolike velikosti, da bi na mesto smrtnikov po slavi vekoviti postali.

2. Zakaj kakor je človeški rod sestavljen iz trupla in duše, tako sledé vse reči in vsa naša prizadetja, jedna truplovej, druga duhovej naravi. Tedaj krasna postava, veliko bogatstvo, k temu telesna moč in vse druge takove stvari v kratkem minó: a duhá odlična dela so, kakor duša nevmrjoča. Poslednjič je života ter svetnega blagá kakor početek tako konec; in vse kar je uzišlo, zahaja, a kar je rastlo ponema: duh je neskazljiv, večen, človeškega rodú vladar, goni vse, ima vse v svojej lasti, sam pa nij ničija last. Tembolj se moramo čuditi spridenosti tistih, ki poltnim sladkostim vdani živé v hobotnosti in lenobi, duh pa, ko nij nič druga boljšega in krasnejšega od njega v bitju smrtnikov, puščajo v zanemarjenosti in zanikrnosti pogibati; posebno ker je tako mnogo in tako raznih dušnih del, kojimi se največa slava pripravlja.

3. Izmed ovih pa so visoke državne oblasti v miru in vojski, naposled vsaka skrb za obče stvari v ovej dobi, kakor se mi vidi, najmenj za pozeleti, ker se častna oblast z jedne strani sposobnikom ne dava, a z druge strani, ker niso oni, katerim je na nepošten način v last prišla, varni ali skoz to bolj v časti. Zakaj s siloj domovino ali podložnike vladati, pa naj bi človek i kos bil in napake res odpravljaj, ipak nij priležno posebno ker vse spremembe dejanskih razmer umor, beg, ter ine sovražničke reči žugajo: zastonj se pa napenjati a svojim trudom nič druga ko sovraštvo si pridobivati je največa neumnost: razen ako morda sramotna ter pogibeljna strast mami svojo čast in svobodo oblasti samo nekterih za ljubo žrtvovati.

4. No izmed ostalih poslov, ki se duhom obavljajo, je pred vsemi od velike koristi zgodovinopisje. Ker so že o njegovej vrlosti mnogi govorili, menim da naj to opustim, ob enem (tudi zato) da nebi kedo mislil, ka svoje dušno delo hvaleč le sebe povzdigujem.

Jaz scer verujem, ka se bodo ljudje našli, kateri bodo, ker sem od obče stvari oddaljen živeti sklenol, tolikemu ter tako koristnemu trudu mojemu ime brezposlenosti davali; zacelo takovi, kojim se največa delavnost zdi ljudstvo pozdravljati in s gostijami si priljubljenosti iskati. Ako bodo pa premislili, kakovi možje v časih, o katerih sem bil jaz do državne oblasti došel, isto doseči niso mogli, i potem kakove baže ljudje so v starešinstvo prišli, bodo zares verovali, ka sem bolj po zdravej pameti ko iz lenobe sklep svoje duše promenil in ka bode večja korist iz mojega počitka nego iz poslovanij inih obcej stvari prirastla. Zakaj jaz sem mnogikrat slišal, da je Kv. Maksum, P. Scipion, da so razen tega drugi preslavni možje naše države tako besediti običavali, ka se njim, kedar svojih prednikov podobe gledajo, duša na vso moč za vrlost (krepost) vžiga. Razumeje pa se, da nima ni oni vosek niti slika tolike moči v sebi, ampak da spomin na doprinešena dela oni plamen blagim možem v srcih podpaljuje in ga ne vpo-koji prej, dokler nij (vrlost) krepost dorastla onih slave in dike.

A nasproti pa je-li kedo izmed vseh, odkar so ovi običaji, ki se nebi bogatstvom in stroški namesto počštenostjoj in delavnostjoj s svojimi predniki natecal (tekmal)? tudi novinci v časti, kateri so popred vrlostjoj (krepostjoj) gospodo (nobilitas) prekoševati običavali, poganjajo se bolj po tatovski in tolovajski nego po poštenih pôtih za oblast in častne službe: tako ko da bi pretura in konzulstvo in vse drugo takove baže samo na ravno sebi sijajno in krasno bilo in ravno tako ko da se nebi cenilo potem, kak je vrlost tistih, ki te reči v svojej oblasti imajo. Zares sem jaz preslobodno in pregloboko zabrel, medtem ko se mi državnih običajev gabi in gnjusi; zdaj se povračam k podvzetku.

5. Boj kanim pisati, ki ga je Rimski narod z Jugurtoj, kraljem Numidije bil, prvič ker

Gospodje Višnjagorski.

J. Parapat.

„Visna gora a colcis conditur et grecis ante christum 508“ piše Janez Tomašič v svojem letopisu spisanem l. 1561. ¹⁾ Ker je Višnjagora še le v četrtek po sv. Ulriku l. 1478 prejela po cesarju Frideriku IV. mestne pravice, pač ne meri visoka starost toliko na mesto, nego na grad nad njim. A tudi ta je bil tako malo sezidan leta 508 pred Kristusom po Grkih, kakor stara Emona po Jazonu. Ime Višnjagora ne sega Bog vé v kako sivo preteklost. Najstariši nam sedaj znani Višnjagorski je „Rudolf v. Wichselbergh“ ki ga najdemo med pričami v koroški Krki leta 1164. Trinajst let kasneje, leta 1177, je živel „Albert de Wichselbergh“. ²⁾ Isti Albert kot sosed Zatiškemu samostanu je v ondašnji cerkvi napravil sv. Jurja posvočeni altar, ki ga je l. 1196 krški vladika Ditrih blagoslovil. Zatiški letopisec Puzel ga pri tej priložnosti imenuje grofa. ³⁾ Dne 7. okt. l. 1200 je comes „Alpertus de Viselberch“ zvestobo prisegel v Starem mestu (Cividale) poreškemu škofu Fulceriju, kateri mu je podelil neki fevd. ⁴⁾

Grof Albert Višnjagorski je imel obširno posestvo. Njegovi in nekega viteza Preisa ali Prešeškega vazali so bili: gospodje Cveteški (Reutenberg na Dolenskem), Otoški (Werd), Mokronoški, Prešeški (Presek), Hrovaško-brodski, Zaloški (Preitenau). ⁵⁾

Albrehtova hči Sofija, menda edini potomec, omožila se je s Henrikom, mejnim grofom Istrskim. Bila sta posebna dobrotnika Zatiškega samostana. Leta 1228. sta mu podelila pravico, slobodno loviti in sekati po okolici. ⁶⁾ Še tisto leto dne 17. julija je umrl Henrik in ker je bila Sofija brez otrok, stopila je v Admonški samostan. A tudi sedaj ni mirovala dobrote deliti cerkvam in samostanom. Dne 18. okt. l. 1228 je očak Bertold svoji svakinji Sofiji — Henrik in Bertold iz Meranske rodovine sta bila brata — potrdil vse njene daritve k Črnomaljski cerkvi in šterim podružnicam njenim. ⁷⁾ Leta 1238 in 1250 je naklonila še več zemljišč Zatiškemu samostanu. ⁸⁾ Kar je ostalo, volila je Margareti, sestri Friderika Hrabrega in soprogi kralja Otokarja. Dne 31. marca l. 1254 sta vsak posebej vse podložne Višnjagorske darovala škofu frižinskemu. ⁹⁾

Zanimivo je, da ne prej ne pozneje ne nahajamo nobenega grofa Višnjagorskega. Valvazor trdi torej, da so Višnjagorski grofovski naslov

¹⁾ Kukujević Arkiv itd. IX., st. 33 ²⁾ Marian Austria sacra VII. st. 374. ³⁾ Radič: Gegenäbte Wien 1866. st. 6. ⁴⁾ Bianchi doc. hist. Foroj. v Mitth. d. h. U. f. K. 1859 st. 97. ⁵⁾ Zahn: Codex dip-frising. v Arch. dunajske akad. XXXI. st. 168—170. ⁶⁾ Radič: Gegenäbte st. 7. ⁷⁾ Mitth. d. h. V. F. K. 1847, st. 75, kjer je napačno imenujejo sestro Bertolda očaka. ⁸⁾ Radič: Gegenäbte st. 8 po letopisu Puzelnovem. ⁹⁾ Zahn v Arch. XXXI st. 168.

popustili in se viteze imenovali. Čemu? Ali je rodovina ubožala, da se ni mogla vesti in živeti visokemu stanu primerno? Menda ne. Saj je Sofija posestva darovala na vse strani, kar bi ne bila storila, da so bili še kateri moški potomci živi. Višnjagorski grofovski rod je torej brž ko ne izmrl s Sofijo, in poznejši vitezi so bili ali iz kakega postranskega kolena ali celo iz druge rodovine, ki se je imenovala po gradu, ki ga je dobila v posest. Vsekako je to tamna partija v zgodovini naših domačih plemenitašev, vredna vsestranskega preiskavanja v listinah ljubljanskega muzeja in zgodovinskega društva.

Med poznejšimi gospodi Višnjagorskimi najdemo več dobrotnikov Zatiškega samostana, leta 1284 „Wiljema von Weixelberg“, l. 1345 Rudolfa, ki je opatu dal 2 zemljišči proti temu da ima v samostanu vse žive dni hrano, obleko in stanovanje. ¹⁰⁾ Leta 1349. dné 21. sveč. potrjujeta Majnard in Ernando, morebiti sinova Rudolfova, ki je stopil v premišljevalno samostansko življenje, nekatere fevde, ktere jima je dal oglejski očak. ¹¹⁾

Med dobrotnike omenjenega samostana leta 1356 šteje Valvazor Jancel-na in Janeza Višnjagorska. Morebiti je prvega udomačena ona Marjeta Jelinova iz Višnjegore, ki je leta 1368. zemljišče in hrib pri Pletrijah prodala Šentjernejskemu župniku Volgerju Turjaškemu? Marjetin sin je bil Herman in žena njegova Rotija. ¹²⁾ Janez je 18. decembra l. 1384. reverziral grofu Frideriku Ortenburškemu sprejem več njiv pri Kellerbergu. ¹³⁾ Leta 1448. nam Valvazor imenuje Viljema, kot dobrotnika večkrat omenjenega samostana Zatiškega. ¹⁴⁾ Jurij Višnjagorski je bil Kranjski vicedom po doslej znanih listinah 1448—1454. V tej častni deželni službi je imel mnogo vpliva na domače razmere, ob enem kaže to, da so Višnjagorski napredovali v zaupanji svojih vladarjev. Lenart iz rodu Višnjagorskega je prosil cesarja Friderika IV., naj neke fevde podeli Jurju Scheireru. Cesar je vslišal njegovo prošnjo 16. decembra l. 1479. ¹⁵⁾ Ta rodovina je dala avstrijskemu vladarju prvega poslanca na turško porto: Žigo Višnjagorskega. On in Hobordanac sta prva stopila na turško zemljo dné 9. aprila l. 1528. Slovesno sta bila sprejeta pri sultanu, toda beneške republike zavidne spletke so vse skazile; brez vpeha sta se vrnila svečana meseca l. 1529. domu. ¹⁶⁾ Naslednje leto je šel Žiga s Kristofom Raubarjem, škofom ljubljanskim in drugimi k državnemu zboru v Augsburg, kjer so izprosili nekoliko pomoči za dezele, po turških napadih tolikanj stiskane. ¹⁷⁾ Dve leti kasneje je

¹⁰⁾ Illirisches Blatt 1839 st. 27., Valv. XI. st. 533., 334 in 629. ¹¹⁾ Notizenblatt 1858, st. 347. ¹²⁾ Valv. XI. st. 534; Elze v Mitth. s. h. V. F. K. 1861 st. 54 po izvirniku v turjaškem gradu. ¹³⁾ Arch. f. Kärnt. 1862 st. 92. ¹⁴⁾ Valv. XI. st. 533. ¹⁵⁾ Dr. Göch v Mitth. f. K. 1862 st. 53. ¹⁶⁾ Letopis 1871 st. 113—115 obširno. ¹⁷⁾ Valv. X. sl. 333; Letopis za 1871. st. 125.

Žiga silo branil Maribor besnih naskokov turških čet, ki so pod poveljstvom Sulejmana samega razgrajale po Avstrijanskem in Štirskem. Žiga je zarad mnogih zaslug postal cesarski svetovalec in kupil od cesarja Ferdinanda grad Sibenek in trg Rateče za 7400 gold., med kterimi je 3000 gld. prejel za potovanje na Turško, ostalo pa cesarju o raznih prilikah posodil. ¹⁸⁾ Škoda, da nam ni več znano o življenju tega hrabrega in tudi premožnega moža!

V letu 1549. je živel Janez Višnjagorski in prodal Bernardinu Barbotu graščino Kozlijak v Istri. ¹⁹⁾ Menda ta Janez je bil oženjen z Regino Helfenbergovo, ker med njunimi otroci: Friderik, Karol, Rozina, Barbara, Marta, ²⁰⁾ znana sta nam prva dva. Friderik je bil stotnik strelecev. V bitvi pri Budaški na rečici Radoniji dne 22. sept. l. 1575. se je pod poveljstvom Herbarta Turjaškega z malo peščico junaško bojeval zoper jako močnejšo vojsko turško in s poveljnikom in drugimi vred junaško umrl za domovino. V velikem sprevodu so nesli na drogih s slamo nabasani glavi v Carigrad pred sultana. Po dolgem posredovanju cesarskega poročnika v Štambulu, Davida Ungnada, in za dobro plačo je veliki vezir prepustil žalujoči rodovini Turjaški glavini Herbarta Turjaškega in Friderika Višnjagorskega, ki ju hranijo še dandanašnji v cipresni omari v Turjaku, trupljo Friderikovo pa je pokopano v Črnomlju. ²¹⁾

Karol Višnjagorski je bil poslanec l. 1573 v deželnem zboru Kranjskem in vmrl l. 1581. Bil je po mnenju Valvazorovem poslednji iz vitežke, za deželo mnogo zaslužene rodovine Višnjagorske. ²²⁾

¹⁸⁾ Dr. Göth v Mitth. f. Krain 1865 st. 19. ¹⁹⁾ Valv. XI. st. 625. ²⁰⁾ S. Herberstein Familienb. v Arsh. XXXIX. st. 412. ²¹⁾ Valv. XV. st. 493 itd.; Radič. Herbard VIII. st. 327—335.; Hammer. Gesch. des osm. R. IV. st. 22—24. ²²⁾ Mitth. d. h. K. f. K. 1865. st. 32; Valv. XI. st. 629.

Narodne priče, navade, stare vere.

Priobčuje v izvornem govoru Mat. Valjavec.

Kuća i gospodarstvo.

(Dalje.)

23. Koj hoće da mu ne bi nigdo lepoga konjčeka ali telčeka vrekel, mora malo svinjsko govna vu canjčee zamotati in na vrat mu obesiti, onda mu nigdo nikaj napraviti ne mre. Var. Toplice.

24. Kobile i konji imaju posobna imena, konjska su: bečar, čelepko, črnee, ficko, kedveš, lisak, macko, ridjan, surko, šandor, šegijan, tatar, zelenko i druga, a kobilja su: čila, lica, roža, šarga, vida, virga, volga, vrana, zora itd.

25. Keri k o s e e naj ti zadnji kosi da zdrúgimi ne mre kositi, te se on na koso zgovarja: „kosa je arjava, ona je nepravá, jaz pa lě od zaja kiman no kosin“. — Či keri mujmo jega piti nese, te on poje: „Franček piti nese, mujmo mene nese, meni nič ne dá; jaz pa le od zaja kiman no kosin“. — Či keri grdo kosi da ma veko platišče jemi pravijo, da bi vse rad poja, no travi samo glave doj zbija. Ker mujmo koscov gre je pita, či rada reže. Dragotinci štr.

26. Kad kosci prvi put kosiju, onda mora saki holbu vina na dušak spiti, jer tak bog dal i s travom: dok je bilo sušno vreme, ne je mogla rasti, a kad je milni bog, koj je 'semu gospodar, dal malo dešča, mam je trava ponarasla. Varaždin.

27. Krava dobi modro mleko, ako je vrečena. Petranci.

28. Krava zgibi mleko či stopi na človečki sled, kerega napravijo deca s petoj okoli se vrteči. Libanja štr.

29. Či krava mleko gibi te more gospodinja s pastirovimi bregušami kravo prle kak na pašo gre dobro zbiti. Sv. Bolfenk štr.

30. Babe kade pod kravami da se ne bi presušile, to je ne bi davale mleka. Selno.

31. Gda krava krv doji, onda se mora z vlastavičnim gnezdom vime kaditi. Koprivnica.

32. Onda krava bode, ako se sir z vilicom pika. Židovinjak.

33. Ako má lastavica gnezdo pod krovom pak ako gdo to razdrapi, ona akorat ide na pašo i podleti kravo i krava dobi črleno mleko, kaj nikaj ne vala, ali coprnice je rade zemejo, ne znam zakaj. Medjimurje.

34. Ako bi što jajca ali mlade lastavice povubil, onda bi njegova krava krv dojila. Varaždin.

35. Če krava na ptičjo gnezdo stopi, mleko zgibi. Ormuž štr.

36. Gda kravu k biku ženeju, onda onu vojku od krave hitidu nekam na drevo i na drevu mora biti tri dane za to da se krava rajši zabreji. Var. Toplice.

37. Gda kravu k biku tiraju ne sme nigdo pitati: kam idete? kajti se onda neće zabrejiti. Var. Toplice.

38. Gda krava na Jurjevo donese venec dimo kojega ji pastir dene na roge, mora se hititi ov venec ober štale i ako opane doli, onda se mora na kravu paziti, kajti onda rada vu hrž ali drugam kam vu kvar vujde i lahko se zgubi. Var. Toplice.

39. Ako lastavica kravo podleti, onda krava doji krvavo mleko. Ludbreg.

40. Fašinsku meklu meču međ krave koje neču jesti i kad idu na pašu, denu ju na prag da idu prek čež nju, onda rado jeju. Varaždin.

41. Gdā krave idu prvi put na pašu, onda se pred štalna i pred vulična vrata metne ogenj i jajca kokošina, ogenj za to, da kravam nikaj ne škodi, a jajca da su krave onda debleše; ta pak jajca pastiri jeju kad dojdū na pašu i tak da, dok jeju, dimo su obrnjeni za to da krave rajši dimo boriju neg vu kvar. Imbrijovec.

42. Gdā krave prvokrat na pašo ženejo te je s pečšinceojn — cotom skerom se piskri prijmlejo v kühnji) po gobci namažejo, ka se te rajši pasejo. Dragotinci štr.

43. Gdā prvokrat krave na pašo ženejo, te vsakoj en falaček repa vrežejo pa od vseh vkuiper se tisti repi zakopajo, ka se te vse vkuiper pasejo. Dragotinci štr.

44. Ako krave po noči mrčiju, onda jih coprnice dojjju. Črešnjevo.

45. Ako hoče da mu budu krave bole dojjle, mora im na tri krale dati komad kruha, koj je na božičnu noč na stolu. Varaždin.

46. Ako čije krave ne dojjju on naj kupi pri sosedu jeden zajtlek mleka pa im naj dá spiti, taki budu dojjle. Črešnjevo.

47. Krave i voli moraju se postiti trem kralom, ako oče da mu budu debeli. Varaždin.

48. Vsaka krava ima svoje ime kak ti: bělava, bufa, čádava, črlenka, črnka, čugana, fujólčika, gnjêda, jelenka, milava, muca, mula, plávana, plávuša, ridjana, rogica, rósula, roža, rumenjka, silva, srnava, šarava i. t. d.

49. Gdā se kruh peče onda ona koju testo mesi, blagoslovi testo i dene v peč. Predi neg ga narežu prekrižiju ga da ga bog blagoslovi. Varaždin.

50. Dere se krüh peče te ne sme nišče lüdski k hiži dojtí, kajti testo vürči te pa se ni kak zdignoti ne če pa tüdi je ne na sredini pečen. Pa prešteti se tüdi ne sme, kejko je kolačov krüha prle dokleč je že pečen. Dere se krapec peče, te ne sme nišče pod loparom skoz iti, kajti te notri ostane pa ga nišče ne mre celoga vütu zeti. — Dere se kruh peče te se sigdar napravi en mali kolaček s tistoga testa kaj se 's korita postrüže te pa se na štiri falate razlomi pa dene na okno, zato na štiri falate kajti so štirje vetri, ke te na vsakoga en falat dojde, da preveč ne püšejo. Dokleč je krüh v peči te se ne sme tistoga rezati kerí je prle pečen, tak zvana postrüznjača, kajti se te ovom preveč okorica popeče. Konjom se tüdi napravi en falaček krüha pa se sakomi en falaček dá, za to da oni tüdi nekaj od tistoga kušajo kaj so tak žmetno delali: orali, noter vozili, k mlini vozili i. t. d. Sv. Bolfenk štr.

Drobnosti.

J. P.

— Sedanji predsednik „zedinjenih držav“, Ulysses Grant, bil je 5. nov. l. l. v novič za predsednika te republike izbran. On je v 96. letih, kar ta republika stoji, sedmi z novič izbrani predsednik. Prvi je bil Georg Washington, ustanovitelj republike, ki je bil izvoljen l. 1788 in 1792; drugi je bil Thomas Jefferson (1800, 1804); tretji James Madison (1809, 1812); četrti James Monroe (1817, 1821), od katerega je poslovica, ka je Amerika vlast Amerikancev in da se Evropa nema v ameriške zadeve vpletati; peti Andrew Jackson (1829, 1833), izvrstni general in razširitelj republike; šesti Abraham Lincoln (1861, 1865), pod kojim je bila ameriška vojna med jugovci in severci; in sedmi isti Ul. Grant, ki je pod Lincolnom jugovce slavno premogel.

— V Japonu se čudne prikazni v političnej upravi godé. Ne samo, da je tam vladar (Mikado) ustavní život vvel, ampak on si tudi prizadeva evropejsko civilizacijo na vso moč vdomačiti. V ta namen je Japon sprejel naš zapadno-evropejski koledar — v čem se vztočna Evropa užé predolgo zakesnuje —, in hoče tudi vse šolstvo po nemškem obrazci presnovati. Zaradi tega je vlada za vrhovnega vodjo vsega šolstva pozvala Nemca iz Berlina, dr. Coehius-a, ki je užé v Japon odpotoval.

— Po novejših statističnih vestih šteje evropska Rosija: 93.826 štirj. milj s 71,207.794 stanovniki; azijska Rosija: 281.805 štirj. milj z 10,537.513 ljudmi; vsa Rosija: 375.805 štirj. milj in 81,745.307 stanovnikov.

— Hrvatska dežela ima 234¹/₄ štirj. milj in 776.769 stanovnikov; Slavonija ima 170 štirj. milj s 382.792 ljudmi; obe kraljevini z vojništvom (vojaki): 404¹/₄ štirj. milj in 1,166.801 stanovnikov. Najljudnatejši županiji ste varaždinska in zagrebška.

— Nov prekop. Lesseps, pod katerega vodstvom se je sueški pretok izkopal, namerava zdaj korintsko ožino prekopati ter ladjam plovno storiti. Ta ožina meri 5 kilometrov ali 5 krat 3164 = 15820 bečkih hvatov (sečnjev); samó da je to zemljišče više nego sueško. Morjeplovstvo bi imelo vsekako velik dobiček od prekopa, ker je vožnja okoli Peloponeza jako nevarna.

Književni vestnik.

J. P.

1. Pogled na slovensko književno delovanje. — Za „Preširnov album“, kateri izdati je lani zbor „slov. pisateljskega društva“ zaključil, izteka s koncem februarja meseca obrok, v katerem se imajo doneski poslati. Do zdaj je odbor imenovanega društva osem večih spisov v rečeni namen prejel. Društvo se je z lepim številom novih udov pomnožilo, poročuje „Slov. Nar.“, kar znamenjuje, da se potrebnost večega literarnega delovanja vedno bolj obče čuti. — „Družba sv. Mohora“ kakor dosle na književnem polju neutrudjena deluje. Sprejeli so se sledeči rokopisi za izdajo: „Janecz Sobieski, kralj poljski“; nekteri manjši članki podučnega sodržanja in veči rokopis pod naslovom: „Zlate bukve slov. vedeža“ prevlel Vinko Podlaz s Hebel-a: „Schatzkästlein des rheinischen Hausfreundes“. Knjiga bode imela jako različne sestavke: o prirodoslovju, koristne nauke, šaljivih povestij itd.

2. Književnost drugih slovanskih narodov. Literatura česka brzim, a trdnim korakom napreduje, takó da se primeroma z njo jedva ruska more meriti. Novejša dela so: „Dějiny vzdělaných narodů starověkých“ (Povestnica obrazovanih narodov starega veka) od prof. Fr. Šembere; do zdaj izšel I knjige 1. zvezek. V dosedanjih zvezkih razpravlja pisatelj povestnico Egipčanov in Fenikov ozirom na njih obraženost. „O povětrnosti“ (meteorologija) dr. ja F. J. Studnička. „Narodny pohadky, písňe, hry a obyčeje (Narodne uganke, pesni, igre in običaji), kot dopolnek Erbenovim nar. pesnim. „O velkém hvězdaři Kopernikovi“ dr. Jos. Durdik-a (dokazuje, ka je Kopernik bil rodom Poljak, po prededih pak Čeh, — o čem zadnjem se pak jako sumi). „Voltaireovy spisy“ nadaljevanje prevedenih Volterovih spisov (Krejč-a). „Bibliotéka klasikův řeckých a římských“ (biblioteka klasikov greških in rimskih) 54. zvezek. Manjših spisov tu nismo spomenoli. — Na ruskem jeziku je prof. Petrov v Peterburgu izdal: „Pregled ruske literature od najdavnějšíh do sedanjih časov“; delo pride tudi kot prevod v francozkem jeziku na svetlo. — Hrvatska književnost se pomnoži v kratkem z novim listom: „Pravo, pravnički časopis“, koji bode Anton Šimunič v Zadru jel izdavat; predplata letna znaša 4 for. 50 novč.

Slovačko časopisstvo (Slovaki sami svoj jezik in svojo literaturo imenujejo „slovensko“, kakor tudi svojo „Matica“: „Matica slovenská“) je jako podobno našemu. Slovaki imajo baš kakor mi 14 „časopisov“ (kamor oni štejejo tudi redno izhajajoče knjige). Politični listi so: „Narodnie Noviny“ trikrat v tednu; „Narodni Hlasnik“, pol. list za prosti ljud, enkrat v mesecu; „Slovenské Noviny“, „politicky organ novy školy, četirikrat na teden; — gospodarstveno podučni: „Obzor“, trikrat v mesecu; „Priateľ ľudu“, četirikrat na leto; — humoristični list: „Rarášek“, enkrat v mesecu; — zabavno-podučni časopisi: „Orol“ s prilogo „Slovesnost“ (našej „Zori“ in „Vestniku“ podobni list), enkrat na mesec; „Letopis Matice Slovenskéj“ dvakrat v letu; — cerkveni listi: „Katolícke Noviny“, dvakrat v mesecu; „Cirkevní Listy“ (cerkve „evanjelicko-luterské“) dvakrat v mesecu; „Slovensky Sion“ (katolički časopis) v nedoločenih dobah; „Stráž na Sione“ („noviny evanjelické“) enkrat na mesec kot priloga „Cirkev. listov“, — in strokovni šolski list: „Konfessionálna Škola“, časopis za odgojo, metodiko, godbo, umetnost in literaturo, dvakrat na mesec.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Martin Jelovšek.

Tisk in založba Narodne tiskarne v Mariboru.